האיש בקופסה

האם אפשר לדבר על ג'נטריפיקציה (או התחדשות עירונית) בהקשר של קולוניאליזם ואדמות גזולות? מהי משמעות הבעלות על הקרקע? רנא עסלי מעלה שאלות בעקבות ביקור במיצג *האיש ההוא בקופסה ההיא* של האמן הפלסטיני רביע סלפיתי.

ביקורת מאת רנא עסלי ספטמבר 26, 2018

אמן המיצג הפלסטיני רביע סלפיתי סגר את עצמו בתוך חדר ללא גג ושהה בו, עירום כביום היוולדו, במשך ששה ימים בחודש יולי הלוהט. בתקופת המיצג סלפיתי לא יצא מהחדר, והסתמך לחלוטין על מה שהצליח לקבל מקהל הצופים - בגדים, מזון ומשקה. המבקרים היו יכולים לצפות בו מבעד לשני חלונות גדולים. סלפיתי גזר על עצמו שתיקה, ולא הוציא הגה מפיו במשך כל תקופת שהותו בחדר.

החדר, שגודלו היה שמונה מטרים רבועים, הוצב בואדי סליב ליד מרכז פירמידה לאמנות עכשווית, כחלק מהתערוכה "רציף פירמידה" (באצירת גליה בר אור). דרך פתח בחדר יכולים היו המבקרים להעביר אל האמן כל מה שרצו, וכן עמד לרשותם מחשב שבאמצעותו העבירו לו הודעות או סרטוני וידאו וכיוצא באלה. סלפיתי יכול היה לראות את ההודעות על מסך שהותקן בתוך החדר, אך לא להגיב להן.

Rabia Salfiti, "That Man in That Box", 2018

Video of Rabia Salfiti, "That Man in That Box", 2018
ربيع سلفيتي، "ذاك الرجل في ذاك الصندوق"، 2018، بيراميدا – مركز للفنون المعاصرة

זה מפתה למדי לראות בסלפיתי מאמין פנטי של דת כלשהי, אסיר, קרבן המדיה החברתית או אדם רגיל שעובר "מסע גיבור"[1], אבל בדרך כלל עבודתו משתלבת היטב באופן הייחודי בו חוקרת אמנות המיצג את המצב האנוש.

היחס בין מחשבה, דיבור (או היעדרו) וצורה במיצג מאפיין את עבודתו של סלפיתי ככלל, בשימוש שלו במיצג ובפעולות התערבות כדי לאתגר ולפרוץ גבולות פיזיים ונפשיים ולהצביע על מוסכמות חברתיות ופוליטיות תוך כדי המחשת המפגש הפואטי בין צורה ואי-צורה (*ראורעש לבן*)White Noise [1],(2014 , *עליה לרגל*)The Pilgrimage [2] ,(2014, *הדיוקן האנושי*)The Human Portrait [3].((2012 ,

[4] צילום אורית סימן טוב (1).jpg

[5]רביע סלפיתי, האיש ההוא בקופסה ההיא, 2018
צילום: אורית סימן-טוב. באדיבות פירמידה – מרכז לאמנות עכשווית

[6] IMAG8922.jpg

[7]רביע סלפיתי, האיש ההוא בקופסה ההיא, 2018
צילום: אורית סימן-טוב. באדיבות פירמידה – מרכז לאמנות עכשווית

זאב הערבות שבחדר

בהקשרה ובמיקומה, לעבודה האיש ההוא בקופסה ההיא יש יכולת לזעזע, כמו למיצג המפורסם *אני אוהב את אמריקה ואמריקה אוהבת אותי* (*I Like America and America Likes Me*,1974) של יוזף בויס, האמן הקונספטואלי הגרמני. במשך שלושה ימים רצופים, שמונה שעות ביום, הסתגר בויס בחברתו של זאב ערבות. בעוד שהכותרת הפטריוטית מזכירה את המיתוס הפופולרי של ארצות הברית ככור היתוך[2], בויס ראה באמריקה של שנות השבעים (של המאה הקודמת) אומה מפולגת עקב מעורבותה במלחמת וייטנאם, ויתר על כך, ארץ שבה האוכלוסייה הלבנה מדכאת את העמים הילידיים ואוכלוסיות מיעוטים אחרות.[3]למרות ייצוגו של הזאב על ידי המתיישבים הלבנים וצאצאיהם כטורף תוקפני, ובאופן מעורר תימהון גם כפולש שיש להשמידו. עבור בויס, וגם עבור הילידים, זאב הערבות מייצג את נשמתה של אמריקה.[4]

באופן דומה וגם משעשע, בהרצאה שסלפיתי נשא במועדון קבריט[5]הוא סיפר על שומר גלריה מלווה בשוטר שהתקרב אל החדר וביקש שיפנה אותו, במחשבה שהוא חסר-בית או פולש. סלפיתי גזר על עצמו שתיקה למשך כל המיצג ולכן לא יכול היה להגיב. השומר ויתר רק כאשר כמה אנשים בקהל הצופים התערבו והסבירו שסלפיתי הוא האמן בעבודה זו.

רביע סלפיתי אורית סימן טוב.jpg **[8]**

[9]רביע סלפיתי, האיש ההוא בקופסה ההיא, 2018
צילום: אורית סימן-טוב. באדיבות פירמידה – מרכז לאמנות עכשווית

[10] 20180719_204357.jpg

[11]רביע סלפיתי, האיש ההוא בקופסה ההיא, 2018

צילום: נדין נאשף

[12] 20180719_203738.jpg

[13]רביע סלפיתי, האיש ההוא בקופסה ההיא, 2018

צילום: נדין נאשף

הקופסה ההיא, מקום זה

למרות שלא היה זאב ערבות יחד עם סלפיתי בתוך התיבה (או אולי כן?), עולה השאלה האם מיקום החדר היה מקרי, או מדוע נבחר דווקא חדר ללא גג. החדר מוקם מחוץ לבניין הפירמידה בואדי סאליב, שכונה פלסטינית של בתים ריקים ומבנים מרהיבים, שניצבים היום כעדים רבי עוצמה לזוועות הנכבה של הפלסטינים משנת 1948. הבתים היו שייכים לפליטים ולעקורים פלסטינים, והוחרמו לאחר הנכבה על ידי הרשויות הישראליות בחסות חוק רכוש הנפקדים. עבדוללה כנפני, בן 93, הוא תושב לשעבר.[6] משפחתו התגוררה ברחוב אל-בורג' בבית גדול המתנוסס מעל הואדי. הוא היה בן 22 שנים כאשר המשפחה – אמו ואביו, שני אחיו ונשותיהם ואחותו – ברחו מאימת ההפצצות לעכו. כאשר ההפצצות שוב סגרו עליה, המשפחה נמלטה ללבנון, ומעולם לא הורשתה לחזור. ביתם הוחרם כ"רכוש נפקדים", כמו גם אלה של כ-700,000 פלסטינים שנאלצו לעזוב את בתיהם ועסקיהם עקב*הנכבה*.[7]היום השכונה עוברת "התחדשות" בחסות עיריית חיפה, שמסבה אותה למרכז של אמנות ותרבות תוך התעלמות מההיסטוריה שלה ורמיסת זכויות הקניין של בעלי הרכוש הפלסטינים. כך היא מעלימה כל זכר לקיום פלסטיני שהיה שם בעבר.

בביקוריי בחדר של סלפיתי שמעתי כמה וכמה חובבי אמנות, מבאי הגלריה, שצפו ממקום עמידתם ליד החדר בעבודות ההריסה והבניה של הבתים הישנים והיפים של ואדי סליב, ואמרו, בהתמוגגות רומנטית[8], "ממש ג'נטריפיקציה". מלים אלה הטרידו אותי מאוד. האם אפשר לדבר על ג'נטריפיקציה בהקשר של קולוניאליזם ואדמות גזולות? המושג ג'נטריפיקציה נטבע על ידי הסוציולוגית הבריטית רות גלאס[9] מעוטי של לשכונות הביניים ממעמד משפחות של מעבר לתאר כדי (Glass) יכולת ודחיקת חלק מתושביהן החוצה, בלונדון של שנות השישים. ג'נטריפיקציה היא דבר נורא המונע על ידי קפיטליזם והבדלי מעמד, ובהרבה מקרים גם על ידי גזענות. יש להתייחס ולהיאבק בה בדרך כלל, אבל זה אינו המקרה בואדי סליב וגם לא בהקשר של קולוניאליזם.

בסביבות עירוניות עכשוויות, נישול או פינוי עוטים צורה של ג'נטריפיקציה, ריבוי חסרי-בית והזנחה, אך מונחים אלה אינם תופסים בואדי סליב. לא מתאפשר לנו להתהדר במונחים כאלה משום שאנחנו עדיין חיים תחת קולוניאליזם של מתיישבים ופינוי בכוח של בני המקום – גזילת קרקע היא מציאות יום-יומית. כדי להתמודד עם מצב זה, סלפיתי הציב את החדר והיה לאיש העירום בגלריה ישראלית לאמנות בשכונת ואדי סליב הפלסטינית, בינות לבתי הפלסטינים שפונו בכוח בעת הפלישה הישראלית בשנת 1948.

היה לי ברור לגמרי שהמיצג שיקף את האופן בו משטר קולוניאליסטי מוחק את קיומם ומבטל את אנושיותם של בני המקום הילידיים בכך שהוא מעניק לאיש העירום אשליה של מזון ושל מקלט זמני, שבסופו של דבר ייהרס ויסולק משם. באופן פרובוקטיבי, העבודה מצביעה על זיקה בין בני אדם ועמים המסרבים להיעלם ובין העיוורון הקולקטיבי של האחראים למצבים כאלה.

ומה אם המנגנון החשוב ביותר של ההישרדות הוא הסירוב המוחלט לעזוב? מהי משמעות הבעלות על הקרקע? באומה שקמה על יסודות של אלימות כלפי ילידים ובני המקום הטבעיים, שאלות אלו מזמינות אותנו לבחון את חלקו של הקהל בהפעלת האלימות.

רביע סלפיתי צילום דניאל אבוקרט.jpg **[14]**

[15]רביע סלפיתי, האיש ההוא בקופסה ההיא, 2018
צילום: דניאל אבוקרט. באדיבות פירמידה – מרכז לאמנות עכשווית

האיש ההוא, החיוך שלו

"**אליס**: האם תוכל לומר לי, בבקשה, לאן עלי לפנות מכאן?

חתול הצ'שייר: זה תלוי במידה רבה לאן ברצונך להגיע.

אליס: לא אכפת לי כל כך לאן.

החתול: אז זה לא כל כך משנה לאן תפני.

אליס: ... כל עוד אגיע לאנשהו.

החתול: בוודאי תגיעי לשם, אם רק תמשיכי ללכת."[10]

סלפיתי, שמתמקד ביצירתו בניסיון האנושי ובאמנות העכשיו, חוקר את מה שהוא מתאר כיחסים בין אינדיבידואלים וסביבתם, בין צורה ואי-צורה, בין אמת ושקר.[11]המשמעות שהאמן מאציל על היצירה וזו שאנו כקהל צופים מפיקים ממנה היא שאוחזת במפתח למעמד היצירה כאמנות.

תוך שימוש באמנות כדי להצביע על כשלונות מערכת המשפט או על הצביעות שבשיח ההומניטרי, עבור סלפיתי*האיש ההוא בקופסה ההיא*הופכת לחתול הצ'שייר של לואיס קרול (Carroll), המתפוגג לו לאיטו עד שלא נותר ממנו אלא החיוך: השבה עבורו והזמנה לקהל לחוות, לשאול ולהחליט האם הם משועשעים או פגועים.

המיצג של רביע סלפיתי היה חלק מ"[רציף פירמידה](#) [16]" (אוצרת: גליה בר אור), והוא הוצג בין ה-19 וה-26 ביולי, 2018, בפירמידה – מרכז לאמנות עכשווית, חיפה.

1. Joseph Campbell, The Hero Journey, San Francisco: Harper & Row, 1990
2. https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-joseph-beuys-locked-room-live-coyote [17]
3. שם.
4. שם.
5. הרצאת אמן, רביע סלפיתי במועדון קבריט, 26.7.2018.
6. William Parry, Palestinian Homes Abandoned in Nakba Attest To History of Haifa's Wadi Salib Neighborhood, https://www.wrmea.org/016-january-february/palestinian-homes-abandoned-in-nakba-attest-to-history-of-haifas-wadi-salib-neighborhood.html [18]
7. שם.
8. החדר היה ממוקם בשטח פתוח ממנו אפשר היה בקלות לראות את עבודות הבניה בואדי סליב. 16.7.018
9. https://lastrealindians.com/gentrification-is-not-the-new-colonialism/
10. מתוך "אליס בארץ הפלאות" ללואיס קרול, 1865
11. www.rabiasalfiti.com

Source URL: https://tohumagazine.com/he/article/%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A9-%D7%91%D7%A7%D7%95%D7%A4%D7%A1%D7%94

Links
[1] https://rabiasalfiti.com/performance-art/white-noise/
[2] https://rabiasalfiti.com/performance-art/untitled/
[3] https://rabiasalfiti.com/video-art-and-installations/the-human-portrait/
[4] https://tohumagazine.com/he/file/%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%9D-%D7%90%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%9E%D7%9F-%D7%98%D7%95%D7%91-1jpg
[5] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%9D%20%D7%90%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%AA%20%D7%A1%D7%99%D7%9E%D7%9F%20%D7%98%D7%95%D7%91%20%281%29.jpg
[6] https://tohumagazine.com/he/file/imag8922jpg
[7] https://tohumagazine.com/sites/default/files/IMAG8922.jpg
[8] https://tohumagazine.com/he/file/%D7%A8%D7%91%D7%99%D7%A2-%D7%A1%D7%9C%D7%A4%D7%99%D7%AA%D7%99-%D7%90%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%9E%D7%9F-%D7%98%D7%95%D7%91jpg
[9] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D7%A8%D7%91%D7%99%D7%A2%20%D7%A1%D7%9C%D7%A4%D7%99%D7%AA%D7%99%20%D7%90%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%AA%20%D7%A1%D7%99%D7%9E%D7%9F%20%D7%98%D7%95%D7%91.jpg
[10] https://tohumagazine.com/he/file/20180719204357jpg
[11] https://tohumagazine.com/sites/default/files/20180719_204357.jpg
[12] https://tohumagazine.com/he/file/20180719203738jpg
[13] https://tohumagazine.com/sites/default/files/20180719_203738.jpg
[14] https://tohumagazine.com/he/file/%D7%A8%D7%91%D7%99%D7%A2-%D7%A1%D7%9C%D7%A4%D7%99%D7%AA%D7%99-%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%9D-%D7%93%D7%A0%D7%99%D7%90%D7%9C-%D7%90%D7%91%D7%95%D7%A7%D7%A8%D7%98jpg
[15] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D7%A8%D7%91%D7%99%D7%A2%20%D7%A1%D7%9C%D7%A4%D7%99%D7%AA%D7%99%20%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%9D%20%D7%93%D7%A0%D7%99%D7%90%D7%9C%20%D7%90%D7%91%D7%95%D7%A7%D7%A8%D7%98.jpg
[16] http://pyramida-art.com/
[17] https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-joseph-beuys-locked-room-live-coyote
-[18] https://www.wrmea.org/016-january-february/palestinian-homes-abandoned-in-nakba-attest-to history-of-haifas-wadi-salib-neighborhood.html